

MUINSUSKAITSEAMET

**Muinsuskaitse eritingimused
Harjumaal Rae vallas Vaskjala külas asuva
Jõeäärse kinnistu
(65301:007:0585)
detailplaneeringule**

Mälestised: asulakoht reg-nr 18889 ja kultusekivi reg-nr 18899

Peeter Nork

Tallinn 2018

Sisukord

1. Sissejuhatus	2
2. Planeeritaval maa-alal asuvad kinnismälestised.....	2
3. Planeeritava maa-ala ajaloolise asustuse ja hoonestuse, teede- ja tänavatevõrgu, krundistruktuuri ja maastikuelementide analüüs ning hinnang maa-alal säilinud kultuuriväärtuslikele objektidele	Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.
4. Hinnang planeeringuga kavandavatele muudatustele mälestise säilimise ja vaadeldavuse ning kultuuriväärtuslike struktuurielementide säilimisele ruumilises kontekstis.	3
5. Nõuded planeeringu koostamisel mälestiste säilitamise ja vaadeldavuse tagamiseks ning nende kaitsevööndi eesmärkide täitmiseks	Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.

1. Sissejuhatus

Arvestades asjaolu, et Rae vallas Vaskjala külas paiknev Jõeäärse kinnistu kuulub Vaskjala küla väljakujunenud struktuuri ning algatatud planeeringu alal kavandatav ehitiste püstitamine ei too mälestiste jaoks kaasa märkimisväärset väljakujunenud ruumilist muutust, ning lähtudes kultuuriministri määruse “Üldplaneeringu ja detailplaneeringu muinsuskaitse eritingimuste kord” § 2 lõigetest 3 ja 5 ning Muinsuskaitseaduse § 35¹ koostab Muinsuskaitseamet detailplaneeringu muinsuskaitse eritingimused, mis tuleb kanda planeeringusse eraldi peatükina.

2. Planeeritaval maa-alal asuvad kinnismälestised

Harju maakonnas Rae vallas Vaskjala külas asuvale Jõeäärse kinnistule (65301:007:0585) ulatuvad arheoloogiamälestiste **Kultusekivi (reg-nr 18899)** ja **Asulakoht (reg-nr 18889)** kaitsevööndid. Objektid on mälestiseks tunnistatud kultuuriministri 27.07.1998 määrusega nr 20 „Kultuurimälestiseks tunnistamine“. Seaduse kohaselt on mälestise kaitsevöönd 50 m laiune maa-ala mälestise piirist arvates (Muinsuskaitseadus § 25 lg 3). Mälestise väliskontuur ja kaitsevööndi ulatus on nähtav Maa-ameti kaardil.

Vaskjala asulakoha leidis kodulooürija Oskar Raudmetsa teate peale arheoloog Vello Lõugas 1969. aasta septembris. Paigast on leitud savinõukilde, kivesemeid (sh kivikirves), uusaegseid münte, piibukatkeid, tiigel ja klaasikatkeid, mida hoiustatakse Tallinna Ülikooli Arheoloogia Teaduskogus (AI 4481, AI 4593 1–7, AI 4664: 1–23). Vaskjala asulakoht on kindlasti olnud kasutuses juba I aastatuhande alguses eKr, kuid arvestades kiviaegseid üksikleide võib paigas olla olnud asustus ka kiviajal. Kultuurikiht asulakohal on intensiivne ning peamine leiumaterjal pärineb I-II aastatuhandest pKr.

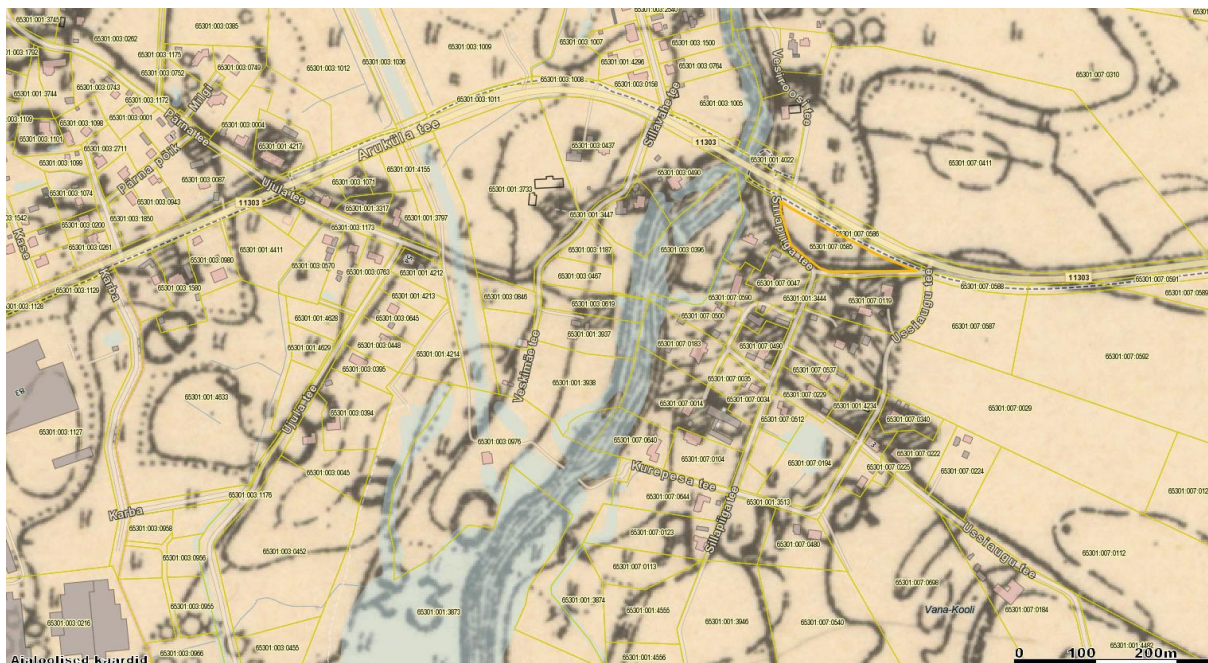
Kultusekivi e lohukivi on kivirahn, millesse on tehtud üks või mitu peamiselt ümmargust (harvem ovaalset) lohku. Lohkude läbimõõt on tavaliselt 3–10 cm, sügavus 0,5–5 cm, lohu põhi on enamasti kausikujuliselt kumer. Kividesse ja kaljudesse lohkude süvistamist peetakse üheks varasemaks uskumusi või usulisi rituaale väljendavaks nähtuseks ning see on tuntud üle maailma. Skandinaavias hakati lohke kaljudesse tegema juba nooremal kiviajal, peamiselt siiski koos kaljujooniste tegemisega pronksiajal. Eestis teatakse lohukive praegu umbes 1750. Nende dateerimine on problemaatiline: lohu enda vanust ei saa määrata ja lohukivide ümbruse uurimisel leitav ei pruugi olla seotud konkreetselt lohkude tegemisega, küll aga kasutamisega. Siiski on ka Eesti lohukive peetud pronksiaegseks kultuurinähtuseks, kuna need esinevad peamiselt pronksiaegsete kivikirstkalmete läheduses. Lohkude tegemist kivisse seostatakse viljakusekultusega, sest kivid paiknevad toonasele maaviljelusele sobilikes piirkondades.

Vaskjala kultusekivi sobib ajaliselt asulakoha esimese kasutusperioodiga ning ilmselt on lohud kivi sisse teinud just lähedase asula elanikud. Kivi ei asu enam oma algses asukohas – kivi liigutati 1977. aasta kivikoristuse käigus u 400 meetrit lääneloode poole.

Alal on teostanud väikesemahulised arheoloogilised uuringud Gurly Vedru aastal 2008. Uuringute toimusid tee alal ning kaablikraavi kaevamisel koguti ka tänapäevase teetammi servast arheoloogilisi leide (savinõukilde).

3. Planeeritava maa-ala ajaloolise asustuse ja hoonestuse, teede- ja tänavatevõrgu, krundistruktuuri ja maastikuelementide analüüs ning hinnang maa-alal säilinud kultuuriväärtuslikele objektidele

Jõeäärse kinnistu kuulub Vaskjala küla väljakujunenud struktuuri, asudes Sillapiiga tee ning Jüri-Aruküla tee vahel. Mälestistega seonduv ajalooline maastikukasutus ei ole tänapäeval enam jälgitav, kuid nii asulakoha kui ka selle kaitsevööndi alal on rohkemal või vähemal määral säilinud arheoloogiline kultuurikiht ja kultuuriväärtusega arheoloogilised esemed. Kuna kultusekivi ei asu oma algses asukohas, ei ole selle ümbruses kiviga otseselt seotud kultuurikihti. Jõeäärse kinnistu ei ole olnud hoonestatud vähemalt 19.sajandi lõpust saati, kuid arvestades Vaskjala asulakoha pikaajalisust, on tõenäoline, et muinasasulale omast kultuurikihti esineb laiguti ka väljaspool asulakoha ja selle kaitsevööndi ala.

1. Vaskjala küla üheverstalisel kaardil (1894-1924). Jõeäärse kinnistut on paksema joonega tähistatud tänapäevasel katastrikihil. Näha, kuidas Jõeäärse kinnistu oli küla äärealaks. Allikas: Maa-ameti geoportaal, ajalooliste kaartide rakendus.

4. Hinnang planeeringuga kavandatavatele muudatustele mälestise säilimise ja vaadeldavuse ning kultuuriväärtuslike struktuurielementide säilimisele ruumilises kontekstis.

Uute hoonete ja kommunikatsioonide ehitamine mõjutab mälestise ja selle kaitsevööndi alal olevate võimalike arheoloogiliste kultuurikihtide ja kultuuriväärtusega esemete säilimist, kuid vajalike meetmete (sh arheoloogilised uuringud) kasutusele võtmisel on võimalik mälestisele tekitatavat kahju minimeerida. Selleks, et mälestis säiliks maksimaalses ulatuses tuleks mälestiste kaitsevööndite alale mitte kavandada uusi, maasse süvendatud vundamentidega hooneid.

Mälestiste vaadeldavuse ja säilimise seisukohast ei too kavandatavad ehitised ja vajalike kommunikatsioonide rajamine kaasa märkimisväärset muutust, sest asulakoha vaadeldavust ehitised ei sega ning kultusekivi kaitsevöönd ulatub Jõeäärse kinnistule minimaalselt.

5. Nõuded planeeringu koostamisel mälestiste säilitamise ja vaadeldavuse tagamiseks ning nende kaitsevööndi eesmärkide täitmiseks

- 5.1. Asulakohal ja asulakoha kaitsevööndis tuleb kaevetöödel tagada arheoloogiliste uuringute läbi viimine. Arheoloogilisi uuringuid võib läbi viia Muinsuskaitseameti vastavat tegevusluba omav ettevõtja (MuKS § 34 lg 4, § 36). "Uuringutega seotud kulud kannab tööde tellija (MuKS § 35 lg 7, § 40 lg 5).
- 5.2. Arheoloogilised uuringud võib jagada kaheks etapiks: kinnistul esmalt teostada arheoloogilised eeluuringud, et teha kindlaks, millises ulatuses on arheoloogiline kultuurkiht nimetatud alal säilinud. Eeluuringu tulemuste alusel saab hinnata edasiste uuringute vajadust, mahtu, metoodikat ja maksumust ning vajadusel leida paik, kuhu oleks abihoone rajamine kõige säästlikum.
- 5.3. Enne tööde algust tuleb omanikul taotleda Muinsuskaitseametist väikesemahuliste tööde luba. Luba väljastatakse pärast arheoloogilise uuringu loa väljastamist.
- 5.4. Mälestiste ja kaitsevööndi välisel alal tuleb pinnasetöödel arvestada kultuuriväärtusega leidude ja arheoloogilise kultuurikihi ilmsikstuleku võimalusega. Muinsuskaitseadusest tulenevalt (§ 44³) on leiu, arheoloogilise kultuurikihi, sh inimluud, ilmnmisel leidja kohustatud tööd katkestama, jätma leiu leiukohta ning teavitama sellest Muinsuskaitseametit.
- 5.5. Mälestiste olemusest lähtuvalt (asulakoht ja algsest asukohast liigutatud kultusekivi) ei ole põhjust seada muinsuskaitselisi eritingimusi vaatesektoritele, ehitusjoonele, hoonestuse kõrgusele, krundi täisehitusprotsendile, ehitusmahtudele, välisviimistluse materjalidele, katusekujule ja piiretele või määratleda ehituskeelualasid.